

Короленко Віра Валеріївна

*кандидат економічних наук,
бібліотекар наукової бібліотеки,
Національний юридичний університету
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна,
e-mail: korolenko_vera_kharkov@ukr.net
ORCID: 0000-0002-9936-9443*

БІБЛІОТЕКА І ЧИТАЧ У РУСІ ПОТОКІВ ІНФОРМАЦІЇ: ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ

У статті проаналізовано досвід бібліотек, їх значення у зборі й обробці потоків інформації для науки, освіти, дозвілля. Запропоновано різні моделі бібліотечно-інформаційної діяльності.

Ключові слова: *бібліотеки зарубіжних країн, науково-технічна інформація, бібліометричні засоби, інтерактивні засоби пошуку.*

Читання можна порівняти із захоплюючою подорожжю, оскільки це – інший світ, в який ми переносимося на деякий час. Завдяки книзі, цікавій, пізнавальній, необхідній для освіти чи роботи, з'являються можливості відкривати нове і розмірковувати про незвідане. Звісно, особливо приємно, коли бібліотека робить все для того, щоб створити одночасно затишні, сучасні комфортні умови для читачів і забезпечити їх оригінальними ресурсами.

У цьому контексті доречно звернутися до вивчення як методичної, так і технологічної організації (іноді, без перебільшення, винахідницької) сервісної роботи бібліотек. Наприклад, Південнокорейська національна цифрова бібліотека (м. Сеул) вирізняється використанням «новітніх комп'ютерних технологій і програмного забезпечення. На додаток до інформаційного стенду є салон, представлений повністю інтерактивним сенсорним екраном, за допомогою якого користувачі можуть переглядати оцифровані часописи, галерею цифрових копій зображень різних періодів історії, прослухати супутникове мовлення в режимі реального часу, а також переглянути власний доробок. Багатий вибір послуг, які пропонуються, може

бути використаний через веб-портал користувачами з усього світу». «Бібліотека-око» в китайському місті Тяньцзінь «побудована навколо дзеркальної кулі. Книжкові полиці також служать сходами й місцями для сидіння». Бібліотека «ліс мудрості» у Південній Кореї (м. Пхаджу) – це «стелажі, висотою до восьми метрів і загальною довжиною більше трьох кілометрів, із загальним фондом понад 500 тис. примірників», доповнені «книжковими кафе» і книжковими магазинами. У британській бібліотеці університету Камбрія «відкрито спеціальні індивідуальні кабінки для відокремленого затишного та комфортного читання» [1, с. 1–5].

У бібліотеках для заохочення до читання йдуть на різні хитрощі, втілюючи задумки в життя. Так, у Хелстоні (Велика Британія) «закладки, заховані в окремих книжках на будь-якому стелажі бібліотеки, нададуть щасливчикам квиток на безкоштовне відвідування театру протягом цілого року» [1, с. 6].

Проте автору статті найбільш до вподоби ідея надання читачам можливості ознайомлення із навчальною, науковою, художньою літературою на природі. Це поєднує відпочинок і проведення часу з метою отримання нової інформації (бібліотека Керкліса, Велика Британія) [1, с. 6].

Крім того, у сучасних бібліотеках можуть обговорюватися навіть важливі соціальні проблеми (публічна бібліотека штату Коннектикут, США) і влаштовуватися письменницькі семінари і вистави: «юні письменники пишуть сценарії, пародії, п'єси, вірші» (бібліотека штату Х'юстон, США) [1, с. 7].

Справжнім освітнім центром, на наш погляд, стала бібліотека Парк-Ріджа (штат Іллінойс, США): репетитори надають «он-лайн допомогу в підготовці домашніх завдань з математики, англійської мови, природознавства і суспільствознавства», а також проводять низку заходів на кшталт олімпіад й ігор, у тому числі з оригінальною назвою «Піца і сторінки» («учасникам пропонується «побалувати» себе піцою та обговорити нещодавно прочитані книжки») [1, с. 7].

Певною рекламою книг є так звані «сенсорні закладки для е-читанок», які використовуються у публічних бібліотеках США. «На закладці зображена обкладинка книжки, назва, ім'я автора та шифр, за допомогою якого можна знайти е-читанку в бібліотечному он-лайн каталозі». Це дуже зручні й сучасні засоби пропагування читання, які орієнтують у пошуках необхідних документів, наприклад, «за допомогою власних смартфонів» [1, с. 8].

У той же час не дуже вдалою, на наш погляд, видається ідея придбання у бібліотеках «книгобайків» – велотренажерів із закріпленою панеллю для читання (США) через те, що текст не має «рухатися» перед очима, зашкоджуючи зору [1, с. 8]. Заняття спортом самі по собі є захоплюючими, але іноді потребують досить сильного зосередження уваги. Отже, дивувати в бібліотеках краще колекціями книжок, а не чудернацьким виглядом.

Останнім часом в академічних бібліотеках США почали впроваджуватися відеостіни – «великі дисплеї з високою роздільною здатністю». Вони, звісно, високовартісні, але є ефективним засобом підвищення наочності експериментів, що проводяться як студентами, так і науковцями. Сьогодні існує багато зарубіжних й українських бібліотек, які доповнюються приладами, що поєднують комп'ютерне моделювання, кінотеатр, медіа. Занурення у віртуальну реальність відбувається завдяки додаванню технологій «відкриття світу» «з незвичної точки зору, наприклад, з висоти пташиного польоту» (Квебек, Канада) [1, с. 9].

До того ж нині не є новинкою «пляжні бібліотеки» (згадаємо бібліотеку у Коктебелі), які дуже поширені у Європі, на Близькому Сході, в Австралії тощо [1, с. 10].

Крім того, у Франції подорожує комфортабельна мобільна бібліотека, що, без сумніву, зручно у сільській місцевості. В Японії, Канаді і США бібліотеки у вигляді кіосків-автоматів встановлені на залізничних вокзалах [1, с. 10]. В Україні ця корисна практика також набирає обертів, наприклад, запроваджено Вінницьку мобільну бібліотеку під відкритим небом. Віртуальні книжкові полиці розміщені в Києві, Одесі, Львові [2].

У столиці Таїланду Бангкоку відкрито бібліотеку й кінотеку, які працюють цілодобово 7 днів на тиждень. Бібліотека як місце для знайомства, де читачам пропонують обговорити улюблені книжки (започаткована у Бельгії) відкрита також у США [1, с. 11–12]. Це можна тільки привітати, бо інноваційний стиль бібліотекам личить!

Як бачимо, задумів, що можуть впроваджуватися у бібліотечних закладах, безліч. Головне, щоб вони ставали мотивуючими і потрібними для відвідувачів, «переключали увагу», робили цікавішим навчання й дослідження.

До сказаного додамо, що навіть архітектурна композиція деяких бібліотек світу підвищує настрій і надихає на заняття наукою. Поглянемо на «білоруський алмаз» – Національну бібліотеку Білорусі. Вхід до неї вже нагадує про інженерні креслення і схематичні зображення, спонукає замислитися над роботою вчених. Особливістю забезпечення науковою інформацією в Білорусі є орієнтація бібліотек «не на збільшення власних фондів, а на надання своїм користувачам доступу до віддалених інформаційних ресурсів» [3, с. 106]. Вражає своїм виглядом новий корпус бібліотеки Регенстіна (Чикаго). Будівля, схожа на величезну прозору черепаху, дає багато світла і простору читачам.

Неможливо не відмітити грандіозну, без перебільшення, Центральну бібліотеку Ванкувера, що нагадує Колізей, але тільки зовні. Книгосховище у вигляді кубу розташоване в центрі споруди й поєднується із зовнішніми стінами скляним покриттям. Читацька зала, таким чином, перетворюється на дуже красивий пасаж, сонячний, з атмосферою свята [4].

На особливу увагу заслуговує спорудження Наукової бібліотеки Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків). Конструкція має вигляд хвилі (бібліотечний корпус), яку перетинає додаткове «крило» (начальний корпус), тобто в новому центрі поєднується освітній процес і його невід'ємна складова – позааудиторна підготовка, самостійне опрацювання навчальних матеріалів, друкованих й електронних. Нову наукову бібліотеку вигідно вирізняє сучасний дизайн й

обладнання, у ній ви можете знайти навчальні й наукові видання, періодику, художню літературу, книги іноземними мовами, рідкісні і старовинні книги. Постійно відбуваються виставки, презентації, наукові конференції. Тут народжуються ідеї, а читачів і відвідувачів пригощають солодощами.

Зупинимося детальніше на прикладі бібліотек Великої Британії, роль і місце яких у русі науково-технічної інформації проаналізовано багатьма авторами. Так, вони наголошують на великому значенні бібліотек у інформаційному забезпеченні науки, освіти, економіки, політики, культури й інших сфер суспільного життя. Цікавим видається розподіл бібліотек за чотири основними рівнями:

- «перший – бібліотеки (і служби НТІ, що працюють в їх складі) загального значення, а також загальнодержавні відомства з питань патентування і стандартизації. Вони формують найбільші бази і банки даних у галузі науки і техніки та надають користувачам доступ до них;

- другий – галузеві і регіональні бібліотеки, професійні спільноти у сфері НТІ при держорганах, галузевих агентствах і науково-технічних товариствах, які здійснюють інформаційне обслуговування територій, галузей, видів діяльності на основі підготовки локальних БД і надання споживачам доступу до БД, сформованих елементами системи НТІ першого рівня;

- третій – університетські бібліотеки, служби досліджень і інформації при університетських НДІ, а також аналітичні департаменти наукової і технічної інформації в компаніях і на підприємствах. Вони готують господарські профільні бази даних і забезпечують доступ своїм користувачам до них і БД першого і другого рівнів;

- четвертий – інформаційні брокери, в ролі яких виступають приватні брокерські фірми, агентства наукової і технічної інформації.

Британська бібліотека виконує також функції депозитарної, центральної архівної бібліотеки, національного бібліографічного центру і спеціалізованого органу НТІ (в особі своїх відповідних підрозділів). До

основних завдань Британської бібліотеки належить забезпечення широкого доступу користувачів до інформації, накопичення, архівування, всебічна обробка і збереження документації і бібліографічних публікацій, що виходять у різних країнах світу» [5, с. 8–10].

В Україні «традиційно до національної системи науково-технічної інформації відносять: мережу наукових бібліотек, інформаційні підрозділи науково-дослідних установ, деякі наукові заклади, що займаються питаннями автоматизованого процесу випуску тематичних реферативних наукових видань (Інститут проблем реєстрації інформації НАН України і Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського), а також організації й установи, що сприяють забезпеченню бібліотечним закладам доступу до світової періодики в електронному форматі» [6, с. 238].

Сьогодні наукові бібліотечні установи стали центрами з наукометричних, бібліометричних засобів збирання, обробки й візуалізації даних із метою кількісної оцінки публікаційної активності вчених. Беззаперечним є ствердження про те, що бібліометричний, наукометричний сервіс – невід’ємна складова впровадження нових аналітичних інструментаріїв; певний крок у бік наближення і приєднання українських університетів до європейської наукової спільноти і розвитку держави [7; 8].

Бібліотеки стають центральною ланкою системи збору, зберігання і поширення результатів наукових досліджень, головною частиною механізму організації освітньої й наукової діяльності. У ході впорядкування інформації, її інтерпретації і моделювання бібліотеки створюють якісні умови для покращення сервісів з обслуговування читачів й отримання знань.

Тому у всьому світі розвитку наукових бібліотек приділяється багато уваги: будуються нові комплекси, впроваджуються сучасні технології організації роботи, проводяться заходи, спрямовані як на пропагування читання, так і на забезпечення навчання, тобто всіляко зберігаються та вдосконалюються «скарбниці знань».

Роль бібліотек, на нашу думку, не вичерпується отриманням, зберіганням і поширенням інформації. При її обробці відбуваються аналіз, синтез, кодифікування, впорядкування (ранжування тощо), наукова обробка різного роду даних, формування і ведення інтерактивних електронних каталогів, у яких запити виконуються через сучасні системи пошуку. Читач, орієнтуючись у русі потоків наукової та освітньої інформації, які охоплюються блоками логічно пов'язаних «заготовлених» підборок за певними параметрами і темами, може вільно, доступно, комфортно отримувати знання. Перспективним вважаємо подальше висвітлення новітніх наукових розробок, вивчення інноваційного досвіду бібліотечних інформаційних систем.

Список використаних джерел

1. БібліоSpace [Електронний ресурс] : дайджест бібл. інновацій / Харків. держ. наук.-техн. б-ка ім. В. Г. Короленка, Від. наук.-метод. роботи ; відп. за вип. Л. В. Глазунова ; авт.-упоряд. О. В. Соцков. – Електрон. дані. – 2017. – № 3. – С. 1–12. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/libjournalist/space-3-80212827> (дата звернення: 30.05.2018). – Назва з екрана.
2. Мобільні бібліотеки [Електронний ресурс] // ПрАТ «ВФ Україна». – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://company.mts.ua> (дата звернення: 30.05.2018). – Назва з екрана.
3. Берёзкина Н. Ю. Информационно-библиотечное обеспечение науки / Н. Ю. Берёзкина // Информатика. – 2013. – № 2. – С. 106–110.
4. ТОП-10 лучших библиотек мира [Электронный ресурс] // АССбуд : строит. портал. – Электрон. данные. – Режим доступа: <http://www.accbud.ua/news/id/top-10-luchshikh-bibliotek-mira> (дата обращения: 30.05.2018). – Загл. с экрана.

5. Писаренко Т. В. Інформаційно-аналітичне забезпечення інноваційної діяльності: особливості розвитку в зарубіжних країнах / Т. В. Писаренко, Т. К. Кваша // Науково-технічна інформація. – 2015. – № 2. – С. 3–11.

6. Соснін О. В. Проблеми державного управління системою національних інформаційних ресурсів з наукового потенціалу України : монографія / О. В. Соснін. – Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. – 572 с.

7. Пасмор Н. П. Сучасні засоби вимірювання наукової інформації: бібліотечний досвід [Електронний ресурс] / Н. П. Пасмор, М. М. Кулик // Університетська бібліотека: час змін, трансформацій, нововведень : матеріали всеукр. круглого столу, м. Харків, 13 черв. 2017 р. – Електрон. дані. – Харків, 2017. – Режим доступу: http://library.nlu.edu.ua/biblioteka/kr-st-2017/Pasmor_Kulik.pdf (дата звернення: 30.05.2018). – Назва з екрана.

8. Петрухно Ю. Є. Нормативно-правове забезпечення доступу до інформаційних ресурсів бібліотек у сучасних умовах [Електронний ресурс] / Ю. Є. Петрухно // Імперативи розвитку електронних бібліотек: pro et contra : матеріали міжнар. веб-конф. (м. Харків, 27 берез. 2014 р.). – Електрон. дані. – Харків, 2014. – Режим доступу: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/5527> (дата звернення: 30.05.2018). – Назва з екрана.

Короленко Вера Валерьевна
**БИБЛИОТЕКА И ЧИТАТЕЛЬ В ДВИЖЕНИИ ПОТОКОВ ИНФОРМАЦИИ:
ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ**

В статье проанализирован опыт библиотек, их значение в сборе и обработке потоков информации для науки, образования, досуга. Предложены различные модели библиотечно-информационной деятельности.

***Ключевые слова:** библиотеки зарубежных стран, научно-техническая информация, библиометрические средства, интерактивные средства поиска.*

Korolenko Vera Valerevna
**THE LIBRARY AND THE READER IN THE INFORMATION FLOW: THE
EXPERIENCE AND THE PROSPECTS**

There is the analysis of the library's experience, their meaning in the collection and processing of information for the science, education, liesure in the article. The different models of the library-informational activities are presented.

***Keywords:** foreign librares, scientific-technical information, bibliometric methods, interactive methods of the research.*